

Djøf og DJ advisory board

ÅBENHED I PRAKSIS

Anbefalinger til den
KONSTRUKTIVE
anmodning om aktindsigt
og til det konstruktive svar
på anmodninger om
AKTINDSIGTER

Åbenhed i praksis

Åbenhed og gennemsigtighed bør være et kendetegn for et moderne og velfungerende demokrati som det danske. Derfor er samspillet mellem embedsværket, – i stat, regioner og kommuner – og journalister helt afgørende.

Dybvad-rapporten fra Djøfs uafhængige ekspertudvalg viste imidlertid, at tilliden mellem embedsværk og medier er lav. Mange embedsfolk giver udtryk for en utryghed i mødet med journalister, fordi man ikke altid kan genkende fremstillingen af en sag, og oplever, at historier skævvrides eller skarpvinkles. Samtidig er anmodninger om aktindsigt omfattende at besvare og tidspresen er enormt.

På den anden side fortæller journalister, at Slotsholmen og forvaltningen kan virke lukket, særligt når det gælder aktindsigt og adgangen til information. De samme udfordringer gør sig gældende i regioner og kommuner, hvor lange svartider og manglende åbenhed også er en udfordring.

Det ærgrer os i Djøf og Dansk Journalistforbund – Medier & Kommunikation. For det slider på arbejdsmiljøet på begge sider – og det kan have konsekvenser for den åbne, demokratiske debat. En tillidsfuld relation mellem de ansatte i forvaltningen og journalister er i hele samfundets interesse.

Derfor nedsatte Djøf og DJ, i forlængelse af Dybvad-rapporten, et fælles advisory board med erfarne medlemmer fra begge forbund. Målet har været at komme med forslag til, hvordan tilliden og samarbejdet kan styrkes.

Et af de konkrete resultater er denne pjece. Den giver anbefalinger til, hvordan man som journalist kan udforme en konstruktiv aktindsigtsanmodning – og hvordan man som embedsansat kan give et konstruktivt og forståeligt svar.

Pjecen indeholder konkrete forslag til forbedringer på begge sider:

- Der er forslag til, hvordan journalister og medier kan fokusere anmodningen og øge muligheden for at få bedre og hurtigere svar på anmodninger om aktindsigt.
- Der er forslag til, hvordan embedsfolk, der arbejder med at besvare anmodningerne, kan gøre det nemmere.

Den indeholder tjeklister og anbefalinger, der kan fremme dialog, mindske misforståelser og sikre mere effektive processer – til gavn for både embedsfolk og journalister.

Pjecen er udviklet i fællesskab af Djøf og Dansk Journalistforbunds fælles advisory board med inspiration i praksis og udgivelser fra Aarhus Kommunes Sundheds- og omsorgsforvaltning. Tak til Aarhus Kommune for at have implementeret forslagene fra advisory boardet og bidraget til denne guide.

Det konstruktive spørgsmål

DJ – Medier & Kommunikation arbejder for at øge mulighederne for aktindsigt. Men kan journalister også gøre deres arbejde med anmodninger om aktindsigt bedre?

Det er journalisternes og mediernes opgave at bringe korrekte og hurtige informationer ud til borgerne. Herunder informationer om processer og beslutninger i de offentlige myndigheder.

Offentlighedsloven giver som udgangspunkt ret til aktindsigt i en række af disse processer og beslutninger. I det følgende opfordrer vi til, at man overvejer, hvordan man kan anmode om aktindsigten på en måde, der øger muligheden for at få hurtigere og bedre svar på anmodningen.

Ofte kan en indledende dialog med myndigheden om aktindsigten være en god måde at starte på. Andre gange er en dialog ikke mulig.

HVAD ER AKTINDSIGT?

Offentlighedsloven, Lov om offentlighed i forvaltningen, har til formål at sikre åbenhed i den offentlige forvaltning. Loven giver

borgere, medier og andre mulighed for indsigt i visse dokumenter og beslutningsprocesser i offentlige myndigheder.

Loven fastsætter regler for, hvordan og hvornår man kan få adgang til offentlige dokumenter.

Nøglepunkter i offentlighedsloven:

- Ret til aktindsigt: Borgere og medier har ret til aktindsigt i dokumenter og oplysninger fra offentlige myndigheder – med en del undtagelser.
- Undtagelser fra aktindsigt: Visse typer dokumenter og oplysninger er undtaget, f.eks. interne arbejdsdokumenter, nogle dokumenter om offentligt ejede virksomheder, følsomme personoplysninger og information, der kan påvirke statens sikkerhed.
- Meroffentlighedsprincippet: Myndighederne skal overveje at give mere indsigt end minimumskravet i loven, hvis det kan ske uden at skade hensyn, som loven beskytter.
- Sager om ministersager og forhandlinger: Der er begrænsninger på aktindsigt i sager mellem ministre og i interne politiske forhandlinger.

DEN KONSTRUKTIVE ANMODNING OM AKTINDSIGT

Hvis du aldrig eller sjældent har anmodet om aktindsigt, kan du med fordel søge råd hos kolleger med erfaring i anmodninger om aktindsigt.

Du kan også finde oplysninger her:

journalistforbundet.dk/aktindsigt

offentlighedsportalen.dk/OmOffentlighedsportalen

legaldesk.dk/privat/diverse/offentlighedsloven-og-aktindsigt

Eftersom myndighederne håndterer aktindsigter og mundtlige henvendelse fra journalister meget forskelligt, er der ikke en enkelt måde at bede om aktindsigt.

Rådene nedenfor skal derfor ses som en generel anbefaling. Vi anbefaler, at man arbejder henimod en konstruktiv anmodning om aktindsigt.

- Kend offentlighedsloven og dine rettigheder, herunder tidsfrister og undtagelser for aktindsigt.
- Vær høflig og imødekomende, når du henvender dig til myndighederne.
- I de tilfælde du kan, og når det er relevant: Tag en dialog med myndigheden om mulighederne, inden du søger aktindsigt.
- Hvis du søger aktindsigt i et bestemt tema hos, eksempelvis samtlige kommuner eller regioner, så undersøg inden, om myndighederne har de samme kategorier for data. Hvis ikke, så tilpas din anmodning, så flest muligt adspurgte kan finde data.

Forslag til tekst, når man henvender sig skriftligt til en myndighed:

"Jeg anmoder hermed om aktindsigt i nedenstående. Eftersom alle de efterspurgte dokumenter er genstand for aktuel sagsbehandling i (myndigheden), antager jeg, at min anmodning kan besvares inden for de syv arbejdsdage, som Lov om offentlighed i forvaltningen foreskriver. Er der uklarheder i min anmodning, eller har jeg i min anmodning formuleret mig på en måde, som medfører et tidsmæssigt stort arbejde for (myndigheden), der kan ligge ud over ressourcebestemmelsen, må I gerne kontakte mig, så jeg kan forsøge at præcisere min anmodning."

Det konstruktive svar

Grundlæggende bør det i den offentlige forvaltning gælde, at der svares på det, som journalister spørger til indenfor de rammer, offentlighedsloven sætter.

Fra forvaltningens side bør idealet være et retvisende, nuanceret og evidensbaseret svar. Det er både til gavn for læsere, lyttere og seere ligesom det styrker den demokratiske samtale.

Et konstruktivt svar går på flere ben. Det omhandler både tone, indhold og hastighed. Dermed omhandler det også kulturen i forvaltningen.

Præmissen for at kunne gå i dialog med journalister og give konstruktive svar er, at også anmodningen om aktindsigt er konstruktiv, at der er allokeret tilstrækkeligt med ressourcer til arbejdet og sikret en god organisering omkring arbejdet med at besvare anmodninger om aktindsigt.

Endelig kan en forbedret dialog om emnet, der søges aktindsigt i, være med til at nedbringe arbejdspresset for begge parter.

Vi anbefaler, at man arbejder henimod en konstruktiv besvarelse af aktindsigt.

VI ANBEFALER, AT EMBEDSVÆRKET ARBEJDER HEN IMOD:

Fra klassisk svar

Formelt, juridisk sprog

Tavshed eller afvisning

Information om ét snævert emne

Meroffentlighed som undtagelse

Svar lige før fristens udløb

Ingen opfølgning

>

>

>

>

>

>

>

Til konstruktivt svar

Klart og forståeligt sprog

Dialog og vejledning

Kontekst og nærliggende information

Meroffentlighed skal overvejes

Svar hurtigst muligt

Invitation til feedback

TJEKLISTEN TIL DET GODE SVAR

- Grib telefonen og spørg ind til emnefeltet
- Imødekomme tone og forståeligt sprog
- Hurtigst muligt svar
- Tavshedspligten er overholdt
- GDPR er overholdt
- Meroffentlighed som udgangspunkt
- Juridisk formalia og klagevejledning
- Ingen afvisning uden anvisning
- Evt. ekstra kontekstuel information
- Påpeg evt. tilgrænsende emner
- Anfør om muligt kontaktpersoner i myndigheden til yderligere info
- Opfordring til at give feedback om aktindsigtens behandling

JURAEN

- Der er ikke formkrav til en anmodning om aktindsigt. Den kan ske både skriftligt eller mundtligt.
- Anmodningen om aktindsigten skal indeholde de oplysninger, som er nødvendige for, at den sag eller de dokumenter, der ønskes aktindsigt i, kan identificeres og angive temaet.
- Medierne har særlig ret til vejledning og til hurtig og omfattende service.
- En aktindsigt skal besvares snarest, dvs. så hurtigt som muligt.
- Som hovedregel er fristen syv arbejdsdage (også i ferieperioder).
- Fristen kan dog udvides til 14 dage, hvis aktindsigten er kompleks.
- Man kan få aktindsigt i alle dokumenttyper (f.eks. mails, fotos, lyd mm.).
- Derudover kan man få aktindsigt i databaser, hvis udtrækket kan ske med få og enkle kommandoer.
- Aktindsigt i dokumenter kan dog afvises, hvis det vil kræve en uforholdsmæssig stor arbejdsindsats.
- Der er begrænsninger for aktindsigt i bl.a. personalesager og private forhold (herunder helbredsoplysninger).
- Interne dokumenter er som udgangspunkt ikke omfattet af ret til aktindsigt.
- Man skal overveje meroffentlighed (ret til at udlevere dokumenter, som myndigheden ikke har pligt til at udlevere).

Kontakt:

Laura Nederby, politisk konsulent, Djøf, lny@djoef.dk

Hans Jørgen Dybro, politisk konsulent, DJ, dyb@journalistforbundet.dk

DELTAGERE I DJØFS OG DJ'S ADVISORY BOARD

Nedsat i marts 2024

Djøf

- Sara Vergo, formand for Djøf
- Anahita Khatam-Lashgari, chefkonsulent, Sundhedsdatastyrelsen
- Michael Sjöberg, landsdommer, tidligere formand for Den Danske Dommerforening
- Christine Ravn Lund, formand for Dansk Ungdoms Fællesråd
- Thune Korsager, tidligere vicedirektør og forvaltningschef i Aarhus Kommune
- Johanne Nordmann, formand for Djøf Offentlig (medlem fra januar 2025)
Overtog fra Malene Vestergaard, afdelingschef i Social-, Bolig- og Ældreministeriet.

Dansk Journalistforbund

- Tine Johansen, tidligere formand, DJ
- Helene Kristine Holst, journalist, JP
- Morten Halskov, journalist
- Henriette Døssing, kommunikationskonsulent, Politiet
- Lene Rimestad, journalist og kommunikationskonsulent
- Rane von Benzon, journalist, Sjællandske Medier